

6. Шендеровский Л. Евангельские христиане. Возрожденное евангельское движение в исторической христианской церкви: исторический очерк (XIX-XX вв.) / Людвиг Шендеровский. – Торонто: Издание Канадского Союза евангельских христиан. – 1980. – 517 с.
7. Statut chrześcijańskiej młodzieży przy ewangelicznych zborach // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1936. – № 1. – S. 12–14.
8. Organizacja Rówieńskiego Oddziału Młodzieży Ewangelicznych Chrzescijan. // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1936. – № 2. – S. 7.
9. Osipow A. Gospodarstwo Ewangeliczne / Anatol Osipow // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1935. – № 1–2. – S. 21.
10. Dział rolniczy // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1935. – № 3. – S. 24.
11. Uroczystość w Bielowie // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1935. – № 7. – S. 13.
12. Наблюдательная вышка // Верность. – 1931. – № 6–7. – С. 24.
13. Więckiewicz Fr. Kilka słów o uroczystości Młodzieży w Równem / Fr. Więckiewicz // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1935. – № 6. – S. 12.
14. Наконечний П. Життя поєднане з церквою / П. Наконечний // Свічник. – 1999. – № 3. – С. 12–14.
15. Osipow A. Dział młodzieży. Zlot Młodzieży Ewangelicznych Chrzescijan / Anatol Osipow // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1935. – № 1–2. – S. 9–10.
16. 2-gi Zlot Młodzieży Ewangelicznych Chrzescijan w Polsce // Ewangeliczny Chrzescijanin. – 1936. – № 3. – S. 5–7.

Бородинская Л.И. Развитие молодежного движения евангельских христиан в условия междувоенной Польши

В среде евангельских христиан междувоенной Польши происходило развитие молодежного движения, представленного кружками и отделом молодежи, которые занимались духовно-просветительской и благотворительной работой.

Ключевые слова: Польша (1918-1939 гг.), евангельские христиане, молодежное движение

Borodynska L.I. Development of Evangelic Christians youth motion under the conditions of intermilitary Poland

In the intermilitary Poland Evangelic Christians environment the development of the youth motion is presented by group circles as well as the department of youth, that are engaged in spiritually-educational work and charity.

Key words: Poland (1918-1939), Evangelic Christians, youth motion.

УДК: 94(430):329.14

О. Р. Давлєтов

ГЕРБЕРТ БАККЕ – ОСТАННІЙ МІНІСТР ПРОДОВОЛЬСТВА ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТРЕТЬОГО РЕЙХУ: ШТРИХИ ДО ПОЛІТИЧНОГО ПОРТРЕТУ МАЛОВІДОМОГО «ВБИВЦІ ЗА ПИСЬМОВИМ СТОЛОМ»

Стаття присвячена висвітленню політичного портрету і діяльності Герберта Бакке – міністра продовольства та сільського господарства Третього рейху.

Ключові слова: Третій рейх, НСДАП, освіта, націонал-соціалізм.

Інтерес до проблеми вивчення генези німецького варіанта фашизму виник серед науковців світу відразу після зародження цього явища. На сьогодні історіографія фашизму вже представлена великою палітрою досліджень, причому найбільшу увагу істориків за минулі десятиліття привертала сюжети пов'язані зі створенням масової бази, висвітлення політичних портретів нацистської еліти, ідеологічних передумов, власне механізму існування тоталітарної диктатури НСДАП тощо [1]. Кількість наукових розвідок вже давно сягнула позначки 40 000 позицій.

Час існування нацистського панування в Німеччині (1933-1945 рр.) – один з найбільш досліджених на сьогодні епізодів німецької історії. У порівнянні з ним, не так багато наукових розвідок присвячено періоду існування націонал-соціалізму в Веймарській Республіці (1919-1933 рр.) – періоду, який зі слів Германа Герінга вважається власне «бойовим часом» НСДАП [2]. Саме тому, в даному дослідженні, автор вирішив зупинитись на біографії одного з маловідомих нацистських функціонерів веймарської доби – Герберта Бакке, політичного діяча, який обійняв дуже значну посаду у Третьому рейху – став другим та останнім міністром продовольства та сільського господарства у нацистській державі.

Річ у тому, що незважаючи на вагомий обсяг вже існуючих робіт присвячених нацизму, історики все ще мають чисельні лакуни з цієї проблематики. Наприклад, не існує ще загальноновизнаного трактування щодо термінів «фашизм» чи «нацизм»; маловивченими «залишаються методи, засоби, прийоми поширення нацистської ідеології» [3, с.127], також не розкрита і «проблема співвідношення в нацистській системі панування методів терору, пропаганди та організаційно-політичного впливу, їх взаємозв'язки і взаємодію у різні періоди існування режиму» [4, с.92]. Однією з таких лакун сучасної вітчизняної історіографії

дослідження історії НСДАП є саме роль Герберта Бакке у розробці аграрної політики НСДАП, як за часів існування Веймарської Німеччини (1919-1933 рр.), так і у Третньому рейху (1933-1945 рр.).

Що стосується історіографії даної проблематики, то слід зауважити, що окремі аспекти діяльності безпосередньо Г. Бакке чи сільськогосподарської політики націонал-соціалістів частково вже були об'єктом вивчення. Так, багато фактичного матеріалу з цього приводу можна знайти у невеликій за обсягом дисертації німецького дослідника Клауса Верхейя «Селянський стан та міф щодо крові та ґрунту доби націонал-соціалізму» [5], що була захищена у Гьоттінгені, ще в 1966 р. Беззаперечно цікавою на наш погляд є наукова розвідка британського дослідника Джона Фаркварсона «Плуг та свастика: НСДАП і сільське господарство Німеччини. 1928-1945 рр.» [6], що вийшла у м. Лондоні, у 1976 р. Досить плідно працюють над цією тематикою і вчені сучасної Німеччини – Даніела Мюнкель [7], Іоахім Леманн [8]; британський дослідник Адам Тоозе [9] та інші. У 2007 р. в Університеті Північного Техасу була захищена докторська дисертація Сімона Де Сантьяго Рамоса на тему «Від меча до плуга: селяни та нацистські поселення на окупованих східних територіях часів Другої світової війни» [10]. Не залишалась поза увагою ця тематика і серед науковців СРСР, а згодом СНД [11]. Цікавими джерелами залишаються чисельні праці власне Г. Бакке «Капіталізм та свобода харчування», «За свободу живлення Європи», «Російське зернове господарство як фундамент земельного та народного господарства» тощо [12].

Але при цьому, постать Герберта Бакке – міністра продовольства та сільського господарства Третього рейху між тим практично не була вивчена. Тобто, окремих ґрунтовних досліджень його діяльності і в іноземній, і в вітчизняній історичній науці і досі не має.

У зв'язку з цим, мета даної статті – проаналізувати життєвий шлях, місце і роль Герберта Бакке у здійсненні аграрної політики НСДАП і за веймарської доби і у Третньому рейху (1919-1945 рр.).

Герберт Ернст Бакке народився 1 травня 1896 р. на території Російської імперії, в м. Батумі – в родині німецького колоніста з Пруссії, що займався на Кавказі гуртовою торгівлею. Батько мав німецьке громадянство і вважався лейтенантом пруської армії у резерві. У 9 річному віці Герберта Бакке батьки відправили до Тіфліса, на навчання у місцевій гімназії. У 1914 р., в зв'язку з початком Першої світової війни подальше здобування освіти було припинено так, як Герберта разом з його родиною було інтерновано за Урал [13, с.27]. В умовах громадянської війни, що розгорнулася на теренах імперії дому Романових, Герберт Бакке за допомогою місії Шведського Червоного Хреста виїхав у липні 1918 р. до Німеччини, на Батьківщину предків. Де завершив середню освіту та отримав атестат. З 1920 по 1923 рр. успішно навчається у Гьоттінгені на агронома. У 1923-1924 рр. перебуває на адміністративній посаді – був помічником ректора технічного вишу у Ганновері. Згодом Бакке залишає вузівську діяльність і повертається до у аграрного сектору економіки, а з 1928 р. навіть орендує цілий маєток поблизу Ганновера. Одночасно розпочинається і політична кар'єра Бакке.

У 1922 р. він вступає до лав штурмових загонів – СА. 1 лютого 1925 р. він вступає до НСДАП (квиток №22766), а дещо згодом і до СС (квиток №87882) [14, с.50]. У нацистській партії Герберта Бакке вважали одночасно фахівцем з «російського питання» та з аграрної політики на теренах Пруссії. У 1928 р., за партійним списком НСДАП Бакке було обрано членом пруського ландтагу. Активно виступає у пруському парламенті та багато друкується у нацистській періодиці з питань аграрної політики НСДАП. Праці та промови Бакке привернули увагу Ріхарда Дарре – майбутнього «рейхсбауєрфюрера» Третього рейху («імперського керівника селян» – О.Д.), який згодом стане тим його патроном, що буде протегувати партійно-державну кар'єру останнього. У 1931-1933 рр. Г. Бакке був керівником районної селянської нацистської організації. У 1931 р. відбулось особисте знайомство Бакке з Адольфом Гітлером, після якої Бакке було запрошено до роботи в управлінні аграрної політики НСДАП. У листопаді 1932 р. Бакке було обрано депутатом рейхстагу, за партійним списком від НСДАП [15, с.409].

Після утворення «кабінету національної концентрації», під проводом фюрера, 30 січня 1933 р. подальша кар'єра Бакке успішно продовжувалась і далі. 1 вересня 1933 р. його було призначено заступником начальника Головного управління СС у справах раси та поселень, а з 21 липня 1935 р. він стає його начальником. Одночасно, у жовтні 1933 р., за протекцією Р. Дарре, Бакке займає посаду статс-секретаря Імперського міністерства продовольства і сільського господарства.

Ще 6 березня 1930 р., з ініціативи майбутнього першого міністра продовольства та сільського господарства Третього рейху Р. Дарре була надрукована великим обсягом «Прокламація щодо відношення НСДАП до сільського господарства», що стала підставою для агітаційно-пропагандистської роботи нацистів серед селян. Ця, так звана «Аграрна прокламація» НСДАП, передбачала:

- відновлення біологічних та соціальних основ селянства;
- створення на селі «єдиного продовольчого прошарку»;
- зниженню ставки аграрних кредитів;
- реформу земельного податку;
- введенню мораторію на іпотечні виплати тощо [16, с.48].

Саме в цьому документі, метою власної аграрної політики, націонал-соціалісти проголосили досягнення самозабезпечення країни суто німецькими продуктами. Вирішення цієї проблеми, на думку імперського керівника селян Р. Дарре, було пов'язано, по-перше, з «системною допомогою вітчизняному сільському господарству шляхом підвищення мита та державного регулювання імпорту сільськогосподарських товарів»; по-друге, передбачалась також «боротьба за забезпечення зростаючого

німецького народу великим продовольчим та переселенським простором» [16, с.48]. Річ у тому, що ще за часів Веймарської Республіки, німецькі селяни забезпечували харчами країну лише на 68 % [17]. Уніфікація та націфікація аграрного сектору економіки Третього рейху, що проходила в країні під проводом Р. Дарре та Г. Бакке була частиною загальної підготовки Німеччини до Другої світової війни і мала за мету – досягнення автаркії у виробництві продуктів харчування.

У 1934 р. дует Дарре-Бакке вводить у обіг на теренах Німеччини систему фіксованих цін на продукти сільського господарства та заборони самостійної торгівлі сільськогосподарською продукцією на ринку. Замість цього була створена державна система закупівельних контор. Вже тоді в аграрному секторі економіки Німеччини було запроваджено корпоративний принцип – всі без винятку учасники сільськогосподарського виробництва входили до «імперського продовольчого стану», яке було розподілено на 20 селянських корпорацій, які у власну чергу розподілялись на 515 окружних корпорацій та 55 000 місцевих селянських корпорацій. На чолі «імперського продовольчого стану» був Ріхард Дарре – імперський керівник селян – рейхсбауерфюрер, який одночасно займав посаду імперського міністра продовольства і сільського господарства та керівника Аграрно-політичного управління НСДАП. На містах керівництво селянами здійснював аграрно-політичний апарат, до складу якого входили 20 земельних керівників селян, 515 окружних керівників селян та 55 000 місцевих керівників селян [6, р.112].

Того ж 1934 р. статс-секретар імперського міністерства продовольства і сільського господарства Герберт Бакке звернувся до селян з гаслом розпочати справжню «Битву за продовольство» («Erzeugungsschlacht» – нім. мовою – О.Д.), для того щоб виконати завдання фюрера стосовно забезпечення харчової автаркії Німеччини. Досягти цієї мети зашкодили три поспіль неврожайні роки у Третьому рейху. В середині 30-х рр. XX ст. у Німеччині виникли серйозні продовольчі проблеми. Керівник Імперського банку Ялмар Шахт відмовився витратити валютні резерви на закупівлю продовольчих товарів за кордоном. Пропозиція Дарре ввести тимчасові продовольчі картки для населення була рішуче відхилена керівництвом НСДАП. Після цього, незважаючи на минулі заслуги перед нацистською партією, Р.Дарре поступово втрачає важелі державного впливу, які перейняв на себе саме статс-секретар імперського міністерства продовольства і сільського господарства Герберт Бакке, що до того ж з 1936 р. одночасно керував питаннями продовольства та сільського господарства в управлінні по 4-х річному плану.

Річ у тому, що частково повноваження його міністерства перейняв на себе Герман Геринг, економічний диктатор Третього Рейху – Генеральний Уповноважений з 4-річного плану (1936-1940 рр.), який за ради подолання продовольчої кризи розробив наступну систему заходів:

- низив ціни на мінеральні добрива;
- низив тарифи на електроенергію;
- підвищив закупівельні ціни на харчові продукти;
- ввів систему кредитування на сільськогосподарську техніку;
- проводив розширені меліоративні роботи тощо.

Між тим, незважаючи на всі зусилля, нацистам напередодні Другої світової війни не вдалось досягти 100% продовольчої незалежності від закордонного постачання. На 1939 р. німецьке сільське господарство забезпечило потреби внутрішнього ринку країни лише на 83% [6, р.218]. Змінивши патрона, Г. Бакке не прогадав. Як одного з найближчих помічників Г. Геринга його було включено до особового штабу «Ольденбург» – структури створеної для координації пограбування окупованих земель СРСР.

Широкий наголос серед окупаційної адміністрації та військ вермахту на Східному фронті набула розроблена Гербертом Бакке посадова інструкція для осіб, що мали займати керівні пости на теренах колишнього Радянського Союзу. Мова йшла про так звані «12 заповідей Бакке»:

1. Для вас, спрямованих на схід, діє тільки один принцип: усе вирішують лише ваші справи. Тому я вимагаю від вас максимального і граничного застосування усіх ваших сил.

2. Не бійтеся приймати рішення, які могли б виявитися неправильними. Не помиляється тільки допустити окремі помилки, а в тому, щоб ви діяли. Будь-який з вас, хто не робить нічого із страху відповідальності, до своєї посади непридатний.

3. Вам надана унікальна можливість віддати усі свої сили і показати, на що ви здатні, довести ваше уміння, вашу здатність до дії. Так, Англія впродовж декількох століть ставила на відповідальні пости у своїй імперії молодих людей, даючи їм шанс вирости в керівних діячів. Територіальна обмеженість Німеччини досі цього не дозволяла. Проте виконання завдань на Сході вимагає від вас не підходити до них з вузьким західноєвропейським масштабом. Ви, люди, що знаходяться поза країною, втілені вищою довірою вашого начальства. Від вас вимагається виправдати його той, хто нічого не робить. Справа не в тому, що ви можете.

4. Я вимагаю від вас якостей справжнього керівника. Вони полягають не в управлінській війні і не в професорських міркуваннях. А тому:

- Вища радість від ухвалення рішення.
- Швидкі рішення (краще невірне рішення, чим ніякого).
- Нечисленні, але хороші співробітники.
- Здатність діяти на основі вказівок і матеріалів з центру, але при цьому зберігати власну ініціативу.
- Лаконічні, чіткі вказівки підлеглим в наказовій формі.

– Ніяких пояснень і обґрунтувань, бо росіяни хочуть бачити в наших людях керівників.

– Товариські стосунки в крузі німців, відповідальність перед вищими, авторитет у підлеглих. Якщо у вас є причини бути невдоволеною поведінкою якого-небудь німця, не виражайте цього невдоволення на очах у росіян.

– Свідомість своєї відповідальності і ніякого скоєвання ініціативи підлеглих, навпаки, давайте ним найбільшу свободу для розвитку їх особистості.

– Росіяни по відношенню до німців завжди виступають згуртовано. Перед росіянами потрібно брати на себе навіть помилку якого-небудь німця.

– Не копіювати бездумно німецькі установи і організації.

5. Важливо, щоб ви завжди мали перед своїми очима кінцеву мету. Для досягнення мети від вас потрібно велика завзятість. Тим гнучкіше мають бути методи досягнення цієї мети. Методи слід залишити на розсуд окремих осіб, якщо немає загального придатного досвіду у формі вказівок, які могли б бути дані ззовні. Наполегливість в досягненні мети, але гнучкість методів. Тому, якщо ваші підлегли зробили помилку, не давайте їм прочуханів, а завжди захоплюйте їх поставленою метою.

6. Оскільки знову освоєвані простори придбані для Німеччини і Європи на тривалий термін, вирішального значення набуває ваша зразкова поведінка. Ви повинні усвідомлювати, що є представниками Великої Німеччини і прапорonoсцями націонал-соціалістської революції і нової Європи на багаті віки. Тому ви повинні з гідністю здійснювати навіть найжорсткіші і беззастережні заходи, що вимагають з потреб держави. Слабкість характеру, виявлена якою-небудь особою, в принципі може привести до його відъуку. Той, хто буде відкликаний з цих причин, не зможе надалі обіймати важливу посаду і в Рейху.

7. Стайте перед собою важкі, навіть уявні недосяжними цілі, щоб фактично досягнуте завжди було унікальним. Не стаєте "ситими по горло", а завжди залишайтеся революціонерами. При цьому не підходите до справи односторонньо, скажімо, з сільськогосподарської точки зору, і не дивуйтеся з того, що інший думає односторонньо, з промислової або міської точки зору. Орієнтуйтеся завжди на ціле. Не задавайтеся питанням, наскільки це корисно селянству, а ставте собі тільки одне питання: що корисно Німеччині? Тільки те, що на користь Німеччини, йде на користь і селянству. Будьте принциповими, але не догматиками, будьте ідеалістами, але і реалістично мислячими. Будьте твердими і, якщо потрібно, суворими по відношенню до переможених, але будьте справедливі і особисто порядні, служите завжди прикладом.

8. Не розповідайте, а робіть. Росіянина ви ніколи не "переговорите" і розмовами його не переконаєте. Говорити він уміє краще вас, оскільки він природжений діалектик і успадкував "схильність до філософствування". У розмовах і дискусіях він завжди бере верх. А ви повинні діяти. Росіянинові імпує тільки дія, оскільки сам він має бабину натуру і сентиментальний характер. "Велика наша країна і щедра, та немає в ній порядку. Приходьте володіти нами" – такий вислів росіян, що відноситься ще на початок їх держави і до запрошення норманів. Ця установка проходить червоною ниткою через усю їх історію від монгольського ярма, через польське і литовське володарювання, автократію царів і панування німців аж до Леніна і Сталіна. Росіяни завжди хочуть бути масою, якою правлять. Так само подіє на них і вступ німців. Тоді буде виконано їх бажання: "Приходьте і правте нами».

Тому у росіян не повинне виникати враження, що ви в чомусь коливаєтеся. Ви маєте бути людьми дії, які без всяких дискусій або довгих безплідних розмов, без жодного філософствування дають чіткі і ясні розпорядження. Тоді російський народ охоче буде вашим підданим. Не додайте до усього німецьку мірку і німецькі звички, забудьте про Німеччину усе, окрім самої Німеччини!

Але передусім не будьте м'якотілі і сентиментальні! Якщо плакатимете разом з росіянином, він буде щасливий, бо тому зможе вас зневажати. Будучи схильні до усього жіночного, росіяни хочуть бачити на чоловічому початку ганебну пляму, щоб зневажати його. Тому будьте справжніми чоловіками, зберігаєте нордичну основу своєї поведінки.

Тільки ваша воля має бути вирішальною, але ця воля має бути спрямована на виконання великих завдань. Вона моральна у своїй жорсткості лише тоді. Зберігайте дистанцію між собою і росіянами, адже вони не німці, а слов'яни. Не влаштовуйте з ними ніяких пиятик. Ні в якому разі не вступаєте ні у які інтимні відносини з жінками і дівчатами на увіренних вам підприємствах. Ви втратите тоді свій авторитет в очах російських чоловіків, якщо опуститися до їх рівня. Виходячи з багатовікового досвіду, російський люд бачить в німцеві істоту вищого порядку. Піклуйтеся про те, щоб цей престиж німців зберігався. Підвищуйте його спокійними, діловими наказами, твердим підходом до справи, висміюючи любителів поміркувати і недотеп.

Остерігайтеся російську інтелігенцію як емігрантську, так і нову, радянську. Ця інтелігенція обдурює вас. Сама вона нічого не може, але у неї є особливий шарм і мистецтво впливати на умонастрій німців. Це відноситься і до російського чоловіка, але ще більше до російської жінки.

9. Утримуйтеся від висміювання комуністів. Російська молодь ось вже два десятиліття виховується в комуністичному дусі. Ніякого іншого виховання вона не знає. Тому ворушити минуле безглуздо. Ми не прагнемо обернути росіян в націонал-соціалістичну віру, а хочемо усього лише зробити їх нашим знаряддям. Ви повинні притягнути молодь на нашу сторону, ставлячи їй завдання, строго беручись за неї і без співчуття караючи її, якщо вона саботує виконання цих завдань або байдикуватиме.

Росія завжди була країною корупції, доносителства і візантійзму з його розкішшю. Ця небезпека завжди особливо впливатиме на вас через емігрантів, перекладачів і так далі. Росіяни, що знаходяться на порівняно високих посадах, також і керівники підприємств, виконробі і майстри завжди були схильні до здирства від підлеглих, але самі дають себе підкуповувати. Втручайтеся з усією суворістю, коли помічаєте хабарництво. Будьте самі завжди непідкупні і коректні.

10. *Ми не хочемо нести росіянам ніякої нової релігії. Але російська по суті своїй людина релігійна і така, що вірить в забобони, і ви повинні це шанувати. Заняття релігійними питаннями у ваші завдання не входить.*

11. *Убогість, голод і невибагливість – доля російської людини ось вже багато віків. Його шлунок переварить усе, а тому ніякого помилкового співчуття. Не намагайтеся підходити до нього з німецьким життєвим стандартом в якості мірила і змінювати російський спосіб життя.*

12. *Покладайтеся виключно на себе самого, не направляйте вашому начальству ніяких скарг і закликів про допомогу. Домагайте собі самі, тоді вам допоможе і Бог!» [18, с.73-75,406].*

Ця інструкція не залишилась без уваги еліти «тисячолітнього рейху».

Тому не випадково, що 23 травня 1942 р., коли Адольф Гітлер звільнив з посади імперського міністра продовольства і сільського господарства Р. Дарре – «за станом здоров'я останнього», саме Герберт Бакке став виконувати обов'язки глави цього міністерства. В листопаді 1942 р. Бакке отримав від Генріха Гімлера звання обергрупенфюрера СС. Бакке був на цій посаді виконуючого обов'язки з 23 травня 1942 р. по 1 квітня 1944 р. Офіційно фюрер затвердив Г. Бакке другим і останнім міністром продовольства і сільського господарства Третього рейху саме 1 квітня 1944 р. Одночасно Герберт Бакке замінив колишнього шефа і на посаді «рейхсбауерфюрера» – імперського керівника селян. Опинившись на вищих ієрархічних щаблях бюрократії нацистської Німеччини Г. Бакке здійснював плани фюрера стосовно «германізації» окупованих вермахтом територій та намагався забезпечити безперебійне продовольче постачання населення рейху. Саме для цього – цей «бюрократ – вбивця за письмовим столом» розробив т.зв. «план Бакке» («der Basse-plan» – нім. мовою – О.Д.) – радикальну стратегію голоду, що була націлена відверто проти громадянського населення на загарбаних територіях. Професор сучасної історії Ганс Крістіан Герлах із університету з м. Берна вважає, що «План Бакке» – це назва плану політичного керівництва «тисячолітнього рейху», після нападу на СРСР змусити голодувати мільйони захопленого населення, маючи за мету отримання додаткового харчування для німецьких військ та окупованої Європи [19, с.24]. Для здійснення цього «людодержського плану» міністр Бакке розробив спеціальну стратегію: по-перше, було потрібно вилучати максимум продовольства з захоплених сіл; по-друге, одночасно мала бути приведена в дію нацистська тактика масового знищення громадянського населення на захоплених землях.

При цьому, на думку сучасного британського дослідника з Кембриджу доктора Адама Тоозе «зернові багатства України були особливо важливі заради досягнення харчової автаркії Німеччини, але все ж такі українські селяни не виробляли стільки зерна, щоб задовольнити ще і німецькі проблеми» [20, с.48]. Практичне здійснення «плану Бакке» призвело до знищення мільйонів мешканців Східної Європи. Особливо постраждали радянські військовополонені та євреї, які майже не отримували харчів від окупантів. Так, у захопленому Мінську євреям було заборонено купувати яйця, масло, молоко, м'ясо, овочі тощо [20, с.482-483]. Приблизно 2 мільйони військовополонених загинули у перший рік Великої Вітчизняної війни. Не зважаючи на той факт, що цей план Бакке розробив для СРСР, його дія розповсюджувалась і на територію Польщі. За даними видатного американського дослідника Холокосту Рауля Хільберга, понад 500.000 польських євреїв загинуло в гетто саме із-за організованого нацистами голоду [21, с.213]. Наприклад, у середині 1941 р. на теренах польського генерал-губернаторства за часів панування Ганса Франка, німецьке населення отримувало щодобово 2613 калорій на добу, польське – 699, а єврейське у гетто – 184 [22, с.103]. Між тим, завдяки практичному здійсненню «Плану Бакке» у 1943 р. було стабілізоване забезпечення продовольством пересічного населення Німеччини. Восени 1943 р., вперше за часів Другої світової війни, німцям навіть підвищили харчовий раціон [8, с.9]. Заслуги Бакке були гідно оцінені елітою НСДАП. Серед нагород імперського міністра продовольства та сільського господарства Третього рейху Герберта Бакке були Хрест за військові заслуги I та II класу, золота відзнака НСДАП, почесна шабля від рейхсфюрера СС тощо. Бакке навіть зберіг посаду рейхсміністра в уряді останнього канцлера «тисячолітнього рейху» Карла Дьоніца. За спогадами ще одного рейхсміністра Німеччини Альберта Шпеера, Бакке зник з м. Фленсбурга напередодні арешту особового складу «уряду Дьоніца» [23, с.651]. Дещо згодом, Герберта Бакке заарештували американські військові. Напередодні засідання американського військового трибуналу рейхсбауерфюрер Герберт Бакке покінчив життя самогубством 6 квітня 1947 р. у в'язниці м. Нюрнберг.

Звернення до біографії та діяльності Герберта Бакке дозволяє знову актуалізувати питання стосовно легального прориву НСДАП до влади та внутрішньої політики часів Третього рейху – проблем, що потребують ретельного подальшого вивчення.

Джерела та література

1. Ruck M. Bibliographie zum Nationalsozialismus / M. Ruck. – Köln, 1995. – 1428 s. (описано 20 000 досліджень – О.Д.); Ruck M. Bibliographie zum Nationalsozialismus / M. Ruck. – Darmstadt, 2000. – 2 Bd. (описано 37 000 позицій літератури – О.Д.). – 1610 s.
2. Göring G. Reden und Aufsätze / G. Göring. – München, 1934. – 391 s.

3. Галактионов Ю.В. Изучение фашизма в СССР (20-80-е гг.) / Ю.В. Галактионов // Вопросы германской истории. – Днепропетровск, 1990. – С.126-137.
4. Галактионов Ю.В. Феномен национал-социализма. Нерешенные проблемы истории. Взгляд с рубежа XXI века / Ю.В. Галактионов // Германия и Россия: события, образы, люди. – Воронеж, 2000. – В. 3. – С.91-98.
5. Verhey Kl. Der Bauernstand und der Mythos von Blut und Boden im Nazionalsozialismus / Kl. Verhey. – Gottingen, 1966. – 127 s.
6. Farkwharson D. The Plough and the Swastika: The NSDAP and Agrikulture in Germany. 1928-1945 / D. Farkwharson. – L., 1976. – 312 p.
7. Munkel D. Bauern und Nationalsozialismus. Der Landkreis Celle im Dritten Reich / D. Munkel. – Bielefeld, 1991. – 216 s.
8. Lehmann J. Herbert Backe – Technokrat und Agrarideologie / J. Lehmann // Die braune Elite: 21 weitere biographische Skizzen / R.M. Smelser ua. – 2 Bd. – Darmstadt, 1993. – Bd. 1. – S.1-12.
9. Tooze A. Okonomie der Zerstörung. Die Geschichte der Wirtschaft im Nationalsozialismus / A. Tooze. – Munchen, 2007. – 926 s.
10. De Santiago Ramos S. Dem Schwerte muss Pflug folgen: uber-peasants and National-Socialist settlements in the occupied territories during World War Two / De Santiago Ramos S. – Denton, 2007. – 100 p.
11. Котов Г.Г. Аграрные отношения и земельная реформа в Германии / Г.Г. Котов. – М., 1956. – 468 с.; Размеров В.В. Экономическая подготовка гитлеровской агрессии (1933-1935 гг.) / В.В. Размеров. – М., 1958. – 174 с.; Розанов Г.Л. Германия под властью фашизма (1933-1939 гг.) / Г.Л. Розанов. – М., 1964. – 518 с.; Аникеев А.А. Германский фашизм и крестьянство (1933-1945 гг.) / А.А. Аникеев. – Ростов н/Д., 1979. – 220 с.; Аникеев А.А. Аграрная политика нацистской Германии в годы второй мировой войны / А.А. Аникеев. – Ростов н/Д., 1990. – 208 с.; Бобилева С.И. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 р. / С.И. Бобилева. – Дніпропетровськ, 2003. – 528 с.; Данченко Е.Л. Принудительный труд «восточных рабочих» в сельском хозяйстве нацистской Германии / Е.Л. Данченко // Новейшая история Германии. Труды молодых ученых и исследовательские центры: сборник / Б. Бонвеч, Б. Орлов, А. Синдеев. – М., 2007. – С.127-134; Салата О.О. Формування німецького інформаційного простору в Рейхскомісаріаті «Україна» та в зоні військової адміністрації (червень 1941-1944 рр.). Монографія / О.О. Салата. – Донецьк, 2010. – 362 с. та інші.
12. Backe G. Um die Nahrungsfreiheit Europas / G. Backe. – Leipzig, 1943. – 302 s.; Backe G. Die russische Getreidewirtschaft als Grundlage der Land- und Volkswirtschaft Rußlands / G. Backe. – Munchen, 1942. – 198 s.; Backe G. Das Ende des Liberalismus in der Wirtschaft / G. Backe. – D., 1938. – 160 s.; Backe G. Volk und Wirtschaft im nationalsozialistischen Deutschland: Reden d. Staatssekr. im Reichs- u. Preuß. Ministerium f. Ernährng u. Landwirtschaft Herbert Backe / G. Backe. – B., 1936. – 47 s.
13. Personen Lexikon. 1933-1945 / H. Weis. – Wien, 2003. – 503 s.
14. Энциклопедия Третьего рейха / С. Воропаев. – М., 1996. – 587 с.
15. Martin Döring: Parlamentarischer Arm der Bewegung – Die Nationalsozialisten im Reichstag der Weimarer Republik / M. Döring. – Düsseldorf, 2001. – 492 s.
16. Аникеев А.А. Германский фашизм и крестьянство (1933-1945 гг.). – Ростов н/Д., 1979. – 220 с.
17. www.dhm.de/lemo/html/nazi/alltagsleben/index.html. 28.05.2010 p.
18. Преступные цели гитлеровской Германии в войне против Советского Союза. Документы и материалы. – М., 1987. – С.73-75; История Германии: учебное пособие: в 3 тт. / Б. Бонвеча, Ю.В. Галактионова. – М., 2008. – Т.3. Документы и материалы. – 592 с.
19. Gerlach H.Ch. Kalkulierte Morde: die Deutsche Wirtschafts- und Vernichtungspolitik in Weissrussland 1941 bis 1944 / H.Ch. Gerlach. – B., 1999 – 1231 s.
20. Tooze A. The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy / A. Tooze. – London, 2006. – 799 p.
21. Hilberg R. The Destruction of the European Jews / R. Hilberg. – N.-Y., 1986. – 1388 p.
22. Charles G.R. Scenes of Hunger and Starvation / G.R. Charles // Courage Under Siege. – New York, 1992. – P.99-104.
23. Шпеер А. Воспоминания / А. Шпеер. – М., 1997. – 895 с.

Давлетов А. Р. Герберт Бакке – последний министр продовольствия и сельского хозяйства Третьего рейха: штрихи к политическому портрету малоизвестного «убийцы за письменным столом»

Статья посвящена освещению политического портрета и деятельности Герберта Бакке – министра продовольствия и сельского хозяйства Третьего рейха.

Ключевые слова: Третий рейх, НСДАП, образование, национал-социализм.

Davletov O. R. Herbert Backe is the last Reich Minister of Food and Agriculture: traits of the political portrait of the little known “murderer sitting at the writing table”

The article is devoted to the problem of political portrait of Gerbert Backe – the Minister of science and education of the Third Reich.

Key words: the Third Reich, NSDAP, education, national-socialism.